

PAPER DETAILS

TITLE: AVRUPA BIRLIGI`NIN YUMUSAK GÜCÜ VE KOSULSALLIK BAGLAMINDA KULLANIMI

AUTHORS: Cengiz DINÇ,Baris SEVINÇLI

PAGES: 1151-1176

ORIGINAL PDF URL: <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1809132>

AVRUPA BİRLİĞİ'NİN YUMUŞAK GÜCÜ VE KOŞULSALLIK BAĞLAMINDA KULLANIMI*

Doç. Dr. Cengiz DİNÇ**
Barış SEVİNÇLİ***

ÖZ

Avrupa Birliği, İkinci Dünya Savaşı sonrası ekonomik, siyasi ve beşeri sermaye bakımından yaşadığı yıkımlar nedeniyle, öncelikli hedefini barış ve demokrasi üzerine kuran kendine has bir bütünleşme hareketidir. Üye ülkelerde istikrar, barış ve ekonomik refahın tesisini sağlamada oldukça etkin olan Birlik zamanla yumuşak güç bağlamında küresel bir aktör olarak kabul edilmiştir. Demokrasi, özgürlük, insan hakları, hukukun üstünlüğü ve barışa bağlılığının norm ve değerleri Birliğin yumuşak gücünün önemli varlıkları iken genişleme süreci de AB'nin yumuşak güç uygulamasının en önemli parçası olarak görülmektedir. Genişleme sürecinin üzerine yaslandığı en önemli konu ise AB koşulsallığıdır. Koşulsallık, hedeflenen ülkede dönüşümün istenen yönlerini teşvik etmek için tasarlanmış gelişmiş bir politika biçimidir. Bu çalışma, Avrupa Birliği'nin yumuşak gücünün genişleme sürecinde aday ülkeler üzerinde etkili olarak bu ülkelerin yaşadığı ekonomik ve siyasal dönüşümlerinde büyük ölçüde başarılı olduğunu, adaylık vaadi dışındaki Komşuluk politikası gibi yumuşak güç uygulamalarında ise başarısız olduğunu göstermektedir. Çalışmada öncelikli olarak Avrupa Birliği'nin yumuşak güç unsurlarının neler olduğu ve Birliğin neden sert güç yerine yumuşak gücü tercih ettiği açıklanmaktadır. Sonrasında, AB Koşulsallığı çerçevesinde Birliğin bugüne kadarki gerçekleştirmiş olduğu genişleme dalgaları, AB yumuşak gücünü Balkanlardaki etkisi ve Komşuluk politikası tartışılmaktadır. Çalışma AB yumuşak gücüne yönelik yapılan eleştirilerin değerlendirilmesi ile sonlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Avrupa Birliği, Yumuşak Güç, Koşulsallık, Komşuluk PolitikasıTHE SOFT POWER OF THE EUROPEAN UNION IN THE CONTEXT OF CONDITIONALITY
ABSTRACT

The European Union is a unique integration movement that was established after the Second World War and set its priorities as peace and democracy as a result of the great losses in terms of economic, political and human capital during the War. The Union which had been very effective in creation of stability, peace and economic prosperity in the member countries, has come to fore as a global actor in terms of its soft power. While the norms and values of democracy, freedom, human rights, the rule of law and commitment to peace are important assets of the soft power of the Union, the enlargement process is seen as the most important part of the EU's soft power practice. The most important issue on which the enlargement process rests is the EU conditionality. Conditionality is an advanced form of policy designed to promote desired aspects of transformation in the target country. This study argues that the soft power of the European Union has been largely successful in the economic and political transformations experienced by the candidate countries during the enlargement process, while the soft power practices, such as Neighbourhood Policy, have failed as there was no promise of candidacy. In the study, firstly, the soft power elements of the European

* Bu çalışmada, Barış Sevinçli'nin Cengiz Dinç'in akademik danışmanlığı, desteği ve yönetiminde 2020 yılında Osmangazi Üniversitesi SBE'de tamamladığı "Avrupa Birliği'nin Yumuşak Gücü ve Koşulsallık Bağlamında 1999 Sonrası Türkiye İle İlişkileri" başlıklı Yüksek Lisans tezinden yararlanılmıştır.

** Doç. Dr., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, cdinc@ogu.edu.tr, ORCID ID:0000-0002-4433-9941

*** Bağımsız Araştırmacı-Yazar, sevincli_2002@hotmail.com, ORCID ID:0000-0002-4522-6949.

Union and reasons as to the Union's preference of the soft power over hard power are explained. Later, within the framework of EU Conditionality, the enlargement waves of the Union to date, the impact of EU soft power in the Balkans and the neighborhood policy are discussed. The study finalizes with the analyses of the criticisms about the EU soft power.

Key Words: European Union, Soft Power, Conditionality, Neighbourhood Policy

Giriş

Avrupa Birliği, ekonomik, siyasal ve insan kaybı açısından büyük felaketlere yol açan insanlık tarihinin en büyük iki savaşının merkezinde yer alan Avrupa'da kurulan ve siyasi anlamda istikrarı, barışı ve refahı sağlama adına yola çıkan bir oluşumdur (McCormick, 2007). Savaşlardan aldığı dersle kıtada sağladığı barış ve istikrarla, dünyada istisna teşkil eden bu oluşum, barışçıl ortamı, bilimsel ve teknolojik gelişimi, ekonomik refahı ile bir cazibe merkezine dönüşerek birçok devleti ve insanları kendine çekmektedir. Birlik, sadece maddi anlamda değil, hukuk devleti, insan hakları ve demokrasi alanında da küresel düzlemde diğer aktörlere fark atarak bu alanda herkes tarafından kabul edilen norm yapıcı ve yayıcı bir aktör olarak kabul edilmiştir. Sahip olduğu bu değerlerle Birlik, uluslararası alanda önemli bir prestije sahiptir. AB sahip olduğu bu avantajlarla küresel bir güç olma bağlamında, uluslararası siyasette karşılaştığı zorluklarla baş edebilmek için genellikle yumuşak gücünü kullanmaya öncelik vermektedir (Akdağ ve Ekici, 2017: 33-34). Son yıllarda, birçok bilim adamı AB'yi uluslararası ilişkilerde yumuşak güç kullanabilen eşsiz bir aktör olarak tanımlamaktadır (Manners, 2002).

Çalışmada, AB'nin normatif yapısının ve yumuşak gücünün kaynakları başta koşulsallık bağlamında bu gücü içeride ve yakın bölgelerde kullanma stratejileri açıklanacaktır. AB yumuşak güç uygulamalarının en etkili aracı olan koşulsallığın genişleme süreçlerinde ve komşuluk politikasındaki etkisi incelenecektir. Son olarak, AB'nin yumuşak bir güç olmadığını ileri süren eleştirilere ve bunlara verilen cevaplara değinilecektir.

1. Normatif ve Yumuşak Bir Güç Olarak Avrupa Birliği

Soğuk Savaş'ın bitmesiyle beraber, gerçekleştirdiği beşinci ve altıncı genişleme dalgalarıyla nüfusu yaklaşık 513 milyona ulaşan kişi başı ortalama GSYİH'sı 30 bin Avro'ya varan ve toplamda 15 Trilyon Avro'yu geçen ekonomik büyüklüğüyle AB, ABD ve Çin'le beraber dünyadaki 3 en büyük ekonomiden birisi olmuştur (31 Ocak 2020 itibarıyla, Birleşik Krallık, AB'den resmi olarak ayrılma da en azından 2020 sonuna kadar kalıcı bir antlaşmaya varana dek Birliğin fiili bir parçasıdır) . Avrupa (eski Yugoslavya'daki çatışmalar hariç), 1945'ten beri kesintisiz bir barış dönemi yaşamaktadır. Ekonomide, kültürde, bilimde, sanatta ve sporda, Avrupa oldukça iyi bir durumda ve küresel standartları saptayanlar arasındadır. Nitekim dünyadaki en büyük 100 şirketin ve en önemli

üniversitelerin yaklaşık yüzde 30'u Avrupa'dadır. İnsani gelişmişlikte AB üyeleri en başı çeken ülkeler arasındadır. Köklü düşünce kuruluşlarına ve çok canlı bir sivil topluma sahiptir. Bu açıdan dünyanın geri kalanıyla sömürgecilik geçmişinden de gelen çok derin ticari, kültürel, diplomatik, bilimsel bağlara sahip olduğu için küresel fırsatlar ve tehditler hakkında büyük bir bilgi birikimine sahiptir. Avrupayı temel olarak tanımlayan anahtar kelimeler, *refah* (üretim ve tüketim gücü), *özgürlük* (demokrasi), *istikrar* (sıcak çatışma olmaması) küresel, yumuşak etkidir.

Küresel ticarete % 21'lik pay ile AB 100'den fazla ülkenin en büyük ticaret partneri en büyük teknoloji sağlayıcısıdır. AB'nin küresel düzlemde etkisi (siyasi, ekonomik vb. olarak) ve ne tür bir güce sahip olduğu ilgiyle izlenmektedir (Dinç, 2011: 90). Mark Leonard ve Jan Zielonka gibi düşünürler göre 'Avrosfer' (*Eurosphere*), yüzden fazla Avrupa ile yakın ekonomik, kültürel ve siyasi olan ülkeleri kapsamaktadır. Zielonka'ya (2013:36-37) göre, Avrupa Birliği modern tipte "bir çeşit imparatorluktur". Belki kesin sınırları ve merkezi bir otoritesi ya da önemli sayıda bir ordusu yoktur ancak "AB çok büyük bir coğrafi alanı temsil etmekte, uluslararası gündemi etkileyebilmekte ve dünyanın çeşitli bölgelerinde özellikle de komşuluk alanında meşruiyet kavramını şekillendirebilmektedir". Geçmişteki imparatorluklar gibi gelebilecek tehditlere karşı çevresini elinden geldiğince kontrolü altında istikrarlı bir yapıda tutmaya çalışırken buralardan ekonomik faydalar da sağlamaktadır.

Savaşların merkezi olan bir bölgeye getirdiği huzur, barış ve istikrarla bu konuda eşsiz bir aktör olan ve bu kapsamda 2012'de Nobel Barış Ödülü'ne layık görülen AB, dünyanın birçok bölgesi tarafından gönüllü olarak taklit edilmektedir (Kugiel, 2017: 59). Bu nedenle, AB'nin, kaos ve karmaşanın arttığı günümüz uluslararası sisteminde, normları belirleyen ve yaymayan çalışan bir *yumuşak güç* olarak hareket ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır (Akdağ ve Ekici, 2017: 34-39).

AB'nin ve büyük üyelerinin küresel konumunu nüfus, ekonomik büyüklük ve askeri harcamalar bakımından bir tablo ile şu şekilde ortaya koymak mümkündür (2017, 2018 rakamları):

Tablo 1: Bazı Küresel ve Bölgesel Güçler Arasında AB ve Büyük Üyelerinin Yeri

	Nüfus* (Milyon kişi)	GSYİH Nominal (Trilyon \$)	GSYİH SGP (Trilyon \$)	Askeri Harcamalar 2017* (Milyar \$)
ABD	327	19.36	19.36	609.8
Çin	1391	11.94	23.12	228.2
Avrupa Bir.	513	16.52	19.97	258.7

* Nüfus ve GSYİH rakamları için bkz. CIA The World Factbook (2018).

* SIPRI (2017), Military Expenditure Database'den alınan verilerden yazarlar tarafından derlenmiştir.

... (akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

Rusya	146	1.46	4	66.3
Hindistan	1332	2.43	9.447	63.9
Japonya	126	4.88	5.405	45.4
Almanya	82	3.65	4.15	44.3
İngiltere- UK	65	2.56	2.88	47.2
Fransa	67	2.57	2.826	57.8
İtalya	62	1.92	2.307	29.2

Görüldüğü gibi, AB üretim kapasitesi bakımından dünyadaki üç büyük küresel güçten birisidir; ayrıca üyeleri olan Almanya, Birleşik Krallık, Fransa ve İtalya önemli bölgesel güçler arasındadır. Dolayısıyla AB askeri olarak da büyük potansiyel barındırmakta olup, nüfus bakımından 144 milyonluk Rusya'nın 3,5 katı ve ekonomik büyüklük olarak da yaklaşık 10 katı kadardır.

Batı'nın iki kanatlı da olsa aslında tek bir blok olarak görülebileceğine dair görüşlere karşın Kagan (2002) Avrupalıların ve Amerikalıların dünyayla ilgili ortak bir görüşe sahip olduklarını iddia etmekten vazgeçmenin zamanı geldiğini belirtmektedir. Avrupa gücün ötesinde yasaların, kuralların, ulusötesi müzakere ve işbirliğinin olduğu bir dünyada tarihsel bir barış ve göreceli refah cenneti olan Kant'ın "Sürekli Barış" teorisini hayata geçirirken; ABD, uluslararası yasaların ve kuralların güvenilir olmadığı, gerçek güvenliğin bulunduğu *anarşik* Hobbesyan dünyada, sert güç kullanmaktadır. Bugün büyük stratejik ve uluslararası sorunlarda Amerikalılar Marslı, Avrupalıların Venüslüdür.

On yıllar içerisinde oluşan AB'nin ağırlıklı söylemine göre, Birliğin uluslararası arenada oynadığı roller, insan hakları savunuculuğu, BM ortaklığı, kriz olan bölgelere müdahale ve bu bölgelerde yaşayan halka insani yardım, barış için arabuluculuk, iklim değişikliğiyle mücadele, büyük bir ticaret ortaklığı şeklindedir. Birlik bu rollerle kendini ifade ederken; insanların, ülkelerin, uluslararası örgütlerin Birliğe dair beklentilerinin de bu çerçevede şekillendiği ileri sürülebilir (Kaçar ve Öztürk, 2017: 360). Böylece, AB'nin, uluslararası ilişkileri *uygarlaştırmayı* taahhüt eden *sivil* veya *normatif* bir güç olduğu düşüncesi oluşmuştur (Manners, 2002).

Francois Duchene, AB'yi (o zamanki adıyla Avrupa Topluluğu'nu) sivil bir güç şeklinde tanımlamış, "AB'nin ekonomik olarak çok güçlü ancak askeri güç olarak sınırlı bir grup ülkeler topluluğu" olduğunu vurgulamıştır (Sjursen, 2006: 236). AB dış politikada sivil gücünü ekonomik ilişkiler kurarak, zor durumdaki ülkelere insani yardımlarda bulunarak, dünyanın çeşitli bölgesindeki ülkelere ekonomik yardımlar sağlayıp, diplomatik ve kültürel vasıtalar kullanıp, ticari ortaklıklar kurarak ve en önemlisi adaylık perspektifi vererek kullanmaktadır (Krohn, 2009: 4).

...

Tablo 2: AB'nin Uluslararası Siyaset Araçları

AB'nin Kapasite Yelpazesi	Etkili	Askeri Güç	Sivil Güç	Normatif Güç
		- İzleme Heyeti Misyonları - Sivil Yönetimleri - Güçlendirme Görevleri - Polis-Askeri Birliklerin Eğitimi	- Adaylık Perspektifi - Ticari Ortaklık - İnsani Yardımlar	- İnsan Hakları - Diplomasi - Demokrasi - Azınlık Hakları
	Orta	Barış Koruma Görevi	- Ekonomik Yardımlar - Ekonomik Yaptırımlar	- Çevre - Sürdürülebilir Kalkınma - Enerji
	Etkisiz	- Askeri müdahale - Çatışmanın Önlenmesi	Askeri Yaptırımlar	

Kaynak: (Aksoy ve Uğur, 2016: 215).

Manners, AB'nin ekonomik, sosyal dayanışma ve sürdürülebilir barış konusundaki tercihlerinin AB'nin normatif gücünün en belirgin izleri olduğunu belirtir (2002: 236). Manners'a göre (2006), AB'nin güvenlik ve savunma konularında küresel bir aktör olabilmesi ancak normatif gücünü artırabilmesiyle mümkündür. Bir aktör eğer devletlerarası ilişkilerde normatif güç olarak görülmek ve kabul edilmek istiyorsa değer yüklü bir dış politika izlemelidir. Örneğin dış politikasını demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü gibi kavramlara dayandırmalı ve bu durum sadece belirli dönemlere ve olaylara özgü değil devamlılık arz etmelidir. Kurucu antlaşmalarında (Maastricht, Amsterdam, Lizbon Antlaşmaları) belirtildiği gibi AB, özellikle Soğuk Savaş sonrası uluslararası ilişkilerde insan hakları, dünya barışı, üçüncü dünya ülkelerinin kalkınma yardımları, ifade özgürlüğü, demokrasi, dünyanın geri kalanıyla diyalog ve iş birliği ilkelerine dayanan normatif bir dış politika izlemektedir. Birlik, *aktörleşme* çabası içerisinde normatif güç kullanan, nispeten koordineli bir şekilde hareket etmeye çalışan bir durumdadır.

Tablo 3: AB'nin Normatif Gücünün Temelleri

İlkeler	Görevler/Planlar	Statik Kurumlar	Temel Haklar
Demokrasi	Sosyal Güvenlik	Hukuk Kuralları	Haysiyet
Özgürlük	Ayrımcılık Yasağı	Demokrasi Güvencesi	Özgürlükler
İnsan Haklarına Saygı ve Temel Özgürlükler	Sürdürülebilir Gelişim	İnsan Hakları	Eşitlik, Dayanışma
Hukuk Kuralları		Azınlıkların Müdafaası	Yurttaşlık, Adalet
Yasal Zemin: AB Antlaşması 6. Madde	Yasal Zemin: Roma Ant. 2. Madde, AB Ant. 6. ve 13. Madde	Yasal Zemin: Kopenhag Kriterleri	Yasal Zemin: AB Temel Haklar Şartı

Kaynak: (Manners, 2002: 243).

AB üyeleri, tarihsel nedenlerle ve bilinçli bir şekilde, Birliğin normatif bir güç olarak şekillenmesini tercih ederek, aksi yönde çaba göstermemişlerdir. Nitekim 1 Ocak 2009'da yürürlüğe giren Lizbon Antlaşmasının başlangıç kısmında, Birliğin normatif duruşu: “Birlik, dış dünya ile ilişkilerinde kendi değerlerini, çıkarlarını savunur, destekler ve vatandaşlarının korunmasına katkı sağlar. Hem barışa, güvenliğe, dünyanın sürdürülebilir kalkınmasına, halklar arasında dayanışma ile karşılıklı saygıya hem de serbest ve dürüst ticarete, yoksulluğun ortadan kaldırılmasına, çocuk hakları başta olmak üzere insan haklarının korunmasına ve BM Şartı'nda yer alan ilkelere saygı gösterilmesi de dâhil uluslararası hukuka titizlikle uyulmasına ve uluslararası hukukun geliştirilmesine katkıda bulunur” şeklinde ifade edilmiştir. Antlaşmanın ikinci maddesi de, “Birlik; insan onuruna saygı, özgürlük, demokrasi, eşitlik, hukukun üstünlüğü ve azınlıklara mensup kişilerin hakları da dâhil olmak üzere insan haklarına saygı değerleri üzerine kuruludur. Bu değerler gerek çoğulculuk, ayrımcılık yapmama; gerekse hoşgörü, adalet, dayanışma ve kadın-erkek eşitliğinin hakim olduğu bir toplumda üye devletler için ortaktır” şeklindedir.*

AB'nin normatif gücü hakkında farklı düşüncelere sahip karşıt gruba göreyse, AB'nin dış politika söylemi değer odaklı olmakla birlikte, fiili politikaları, esasta hayati ekonomik çıkarlar ve güvenlik kaygılarıyla yönlendirilmekte; demokrasiyi destekleme, AB'nin dış sınırlarını istikrara kavuşturmayı amaçlayan güvenlik stratejisinin ayrılmaz bir parçası olarak görülmektedir. *İyi için bir güç* olarak hareket eden AB, sonunda Avrupa güvenliğinin çıkarına hizmet eden, Avrupa değerlerini paylaşan, verimli yönetişime sahip, demokratik, istikrarlı ve müreffeh arkadaşlar halkası yaratmayı hedeflemektedir. Diğer taraftan, normatif güç konusundaki realist eleştirisinde Adrian Hyde-Price (2006), AB'ne üye devletlerinin dış ilişkilerinde normatif gündemin güvenlik çıkarlarına kıyasla her zaman bir *yan kaygı* olarak kaldığını ileri sürmektedir (Valiyeva, 2016: 16).

2. AB'nin Dış Politikada Yumuşak Gücü Tercih Etmesinin Nedenleri

AB'nin, Avrupa'nın “savaş delisi” geçmişinden ders alarak sert güç politikalarından uzaklaştığı görülmektedir (Dinç, 2011: 92). İkinci Dünya savaşı sonrasında ABD'nin de yoğun çabalarının katkısıyla Batı Avrupa'daki kültürel değişim gözden kaçmamalıdır. Özellikle, Almanya liberalizme yönelmiş başta Fransa olmak üzere diğer Avrupalı ülkelerle iş birliği içerisinde savaş karşıtı bir kültüre kaymıştır. Ekonomik iş birliği ve ABD kapitalizminden daha ‘sosyal market’ odaklı bir refah devleti modeli Avrupa'da yükselmiştir.

* Lizbon Antlaşması (13. 12. 2007) metni için bkz. (Lisbon Treaty) <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:12007L/TXT&from=EN>

Soğuk Savaş döneminde güvenlikleri NATO ve ABD nükleer şemsiyesi tarafından teminat altına alınan Batı Avrupa demokrasileri, sosyal refaha daha fazla kaynak ayırabilmiş, piyasalara odaklanmış bunun sonucunda da AB, tipik olarak neredeyse sadece yumuşak güç uygulayan bir aktör haline gelmiştir (Hill, 1993). Ortak bir ordusu olmayan Birlik, küresel meselelerde konumunu güçlendirecek ve diğer aktörler tarafından ciddiye alınmasını sağlayacak farklı araçlara ihtiyaç duymuştur. Bu doğrultuda Birlik, kuruluş aşamasından beri vurguladığı norm ve değerleri diğer aktörlerle olan ilişkilerinde öncelikli olarak kullanarak uluslararası arenada bu şekilde bir rol oynamayı amaçlamıştır (Manners, 2002). Eurobarometer 87. 3 (2017) araştırmasında Birlik vatandaşları “Sizce AB’yi tanımlayan üç önemli değer nedir?” sorusuna *barış, insan hakları ve demokrasi* cevabını vermiştir (Vatandaş, 2018: 158).

AB’nin yumuşak gücü tercih etmesinin bir diğer nedeniyse bütün Avrupa ülkelerinin, demokratik ve ekonomik olarak birbirine bağımlı olması, aralarında büyük oranda *kesin ve tartışmasız sınırlarının* bulunmasıdır. Bu açıdan Avrupa ülkeleri yakın *bir güvenlik tehdidiyle karşı karşıya değildir* (Moravcsik, 2017). Özellikle Çin, Rusya ve Hindistan gibi yükselmekte olan diğer büyük güçlerle karşılaştırıldığında AB, görece olarak çok daha az güvenlik tehdidiyle karşı karşıyadır. Bu büyük aktörlerin tamamı her ne kadar sıcak çatışmalara yol açmasa da komşularıyla sınır problemleri yaşamaktadırlar ve bu durum ülkelerin sürekli olarak askeri alana yoğunlaşmalarına yol açmaktadır. ABD ise hegemonik gücünden kaynaklanan problemler nedeniyle askeri alana yoğunlaşmak zorunda kalmaktadır. Küresel aktörler içinde ekonomik ve yumuşak güç unsurlarına yoğunlaşabilme *lüksüne* sadece AB sahiptir (Akdağ ve Ekici, 2017: 58).

3. AB’nin Yumuşak Güç Kaynakları Ve Stratejisi

AB’nin müdahaleleri genellikle havuç ve sopa stratejisi kapsamında siyasi ve ekonomik vasıtaların karışımıyla uygulanır. Havuçlar, ülkelerin iyi yönetim ve insan hakları adı altındaki AB’nin isteklerini kabul etmesi ve bunun karşılığında AB’nin yardımlarının ve onunla ticaretin artması iken, sopaysa havuçların işe yaramadığı hallerde AB’nin demokratik ve insani yüzünü bir anda değiştirerek, ekonomik yardımları iptal etmesi ve siyasi izolasyon gibi yumuşak yaptırımlardan askeri müdahaleye kadar varan zorlayıcı yöntemleri devreye sokmasıdır (Yılmaz, 2006: 5).

Olli Rehn’e (2006) göre, AB’nin barışı ve aynı zamanda hukukun üstünlüğünü koruması için elinde sivil misyonlar, para, ticaret ve diplomasi gibi birçok yumuşak güç aracı bulunmaktadır. Avrupalılar, ülkelerin davranışlarını değiştirmek için gönüllü olarak benimsenen ve kabul edilen kanunları ve kurumları kullanmayı tercih etmektedir. Bu durum, birçok ülkenin işleyen demokrasilere ve pazar ekonomilerine dönüşümü için ilham vermektedir.

... Birlik, büyük ekonomik potansiyelini kullanarak işbirliğini teşvik etmek için birkaç ticari anlaşma ve kalkınma projesinde yer alarak yumuşak gücünü kullanmaktadır. Bu durumu örneklendirmek gerekirse AB'nin Latin Amerika ile bölgesel iş birliği politikası, bir uluslararası kuruluş tarafından yapılan ekonomik yumuşak gücün açık bir örneğidir. Bu politik uygulamanın iki amacı vardır: Bir yandan Latin Amerika sorunlarının çözümü için gerçek iş birliği, diğer yandan da yurtdışında olumlu bir AB imajının oluşturulmasıdır (Moreno, Puigrefagut ve Yarnoz, 2018: 5).

AB, uluslararası sistemde diğer ülkelerle olan ilişkilerini demokrasi, insan hakları ve hukukun üstünlüğü çerçevesine göre de belirlemekte ve bu ilkelerin korunmasıyla gelişmesi için diplomatik yolları kullanmaktadır. Bu kapsamda AB, insan hakları ve demokrasinin gelişmesi için diyalog ve danışma mekanizması oluşturarak, sahip olduğu norm, değer ve standartları diğer ülkelere transfer etmekte böylece Avrupa kıtasından başarmış olduğu *barış adası* projesini dünyaya yaymaya çalışmaktadır (Juncos ve Pomorska, 2011).

AB, Soğuk Savaş'ın sona ermesinden bu yana Balkanlar, Güney Kafkasya, Orta Doğu, Asya ve Sahraaltı Afrika gibi birçok kriz bölgesinde istikrarın ve barışın sağlanması için çok sayıda görevde yer almıştır. Avrupa Birliği Akdeniz Deniz Gücü (EUNAVFOR Med), EUNAVFOR Somali ve AB Eğitim Görevi Mali (EUTM Mali) gibi çeşitli sivil ve askeri operasyonlar bu görevlere verilebilecek örneklerdir. Ayrıca Ağustos 2015'te Sırbistan ile Kosova arasındaki ilişkilerin standartlaştırılması yoluyla iş birliğinin teşvik edilmesi ve karşılıklı tanıma konusunda ortak bir anlaşma yapılması gibi AB'nin başarılı arabuluculuk misyonları da vardır. Anlaşmanın sağlanmasında Belgrad ve Priştine'nin AB üyeliği ve ekonomik ortaklıklar konusundaki istekleri etkili olmuş, bu durum AB'nin çatışmayla mücadele etmek ve tarafları anlaşmaya itmek için yumuşak güç kullanımına örnek bir başarı öyküsü olmuştur (Moreno, Puigrefagut ve Yarnoz, 2018: 11).

AB'nin son yıllarda küresel düzlemde saygı duyulan bir aktör olarak görülmesini sağlayacak sürdürülebilir kalkınma, çevre politikaları, insani yardım, iklim değişikliği gibi konularına yatırımlar yaptığı ve aktif olarak görev aldığı görülmektedir. Özellikle 1980'lerin sonuna doğru kabul edilen ATS kapsamında çevre konusu Birliğin en çok önem verdiği politikalarındandır ve günümüz uluslararası siyasetinde AB'nin küresel bir güç olarak kabul edildiği alanların başında gelmektedir (Bretherton ve Vogler, 2006).

4. AB Koşulsallığı

'AB Koşulsallığı' 1960 yılların başlarına kadar gitmektedir (Pridham, 2007: 451). Paris Antlaşması'yla meydana gelen Avrupa Kömür ve Çelik Topluluğuyla (AKÇT) tekrar yaşanabilecek bir savaşın önlenmesi temel hedef alırken, Roma Antlaşması'nda Birliğe katılabilmenin temel

koşulunun Avrupalı kimliği olduğu vurgulanmış; bu Antlaşma'nın 237. Maddesinde "Her Avrupa devleti Topluluğa üye olmak için başvuru yapabilir" şeklinde ifade edilmiştir. Siyasi koşulsallığın başlangıcı olarak 1962 yılında Avrupa Parlamentosu Siyasi Komitesi'nin deklare ettiği *Birkelbach Raporu* kabul edilmektedir. Raporda "kendi topraklarında gerçekten demokrasiyi uygulayabilen ve vatandaşlarının temel hak ve özgürlüklerine saygı duyan devletlerin Topluluğa üye olabileceği" belirtilmiştir (Ethier, 2003: 101).

Soğuk Savaş sonrası dönemde AB uyguladığı genişleme politikasıyla Merkezi ve Doğu Avrupalı (MDA) aday ülkelerde demokrasiyi pekiştirmede etkili bir rol oynamıştır. AB, 1993'te aday ülkelerden Kopenhag Kriterlerini karşılamalarını talep edeceğini duyurmuştur (Atalay, 2016: 463). Bu doğrultuda demokratik koşulsallık; Birliğin, aday devletleri insan haklarına ve demokrasi standartlarına uymalarını sağlamada ana stratejisi olmuştur (Schimmelfennig, Engert ve Knobel, 2003: 495).

AB koşulsallığı denince akla Birliğe üyelik için müracaat eden ülkelerin bu hedeflerine ulaşabilmeleri için yerine getirmeleri gereken üç resmi Kopenhag kriteri gelmektedir (Mattelaer, 2018: 2). Aday ülkelerden hukukun üstünlüğüne saygı duymaları, demokrasiyi güvence altına alan kurumların istikrarını sağlamaları, insan haklarına ve azınlıklara saygılı ve korumacı olmaları beklenmektedir. Ayrıca Birliğe üye olmak isteyen ülkelerden, Birlik içindeki rekabet baskısı ve piyasa güçleriyle başa çıkma kapasitesine sahip *işleyen bir piyasa ekonomisine* sahip olmaları beklenmektedir. Aday ülkenin AB'ye üye olma hızı kendisinden istenen bu koşulları yerine getirebilme kapasitesiyle ilgilidir (Saatçioğlu, 2009: 560).

AB koşulsallığında Birlik'le aday ülke arasında bir güç asimetrisi bulunmaktadır. Güç asimetrisi, özellikle *Orta ve Doğu Avrupa* genişlemesinde belirginleşmiştir. MDA aday ülkeleri için AB üyeliği dışındaki alternatif ideolojik veya sistemik paradigmalardan yoksunluğu AB lehine bir güç asimetrisi doğurmuştur (Riedel, 2017: 11-12). Koşulsallık yasal zorunluluktan çok müzakere ve pazarlık gücüne dayanır (Schimmelfennig ve Sedelmeier, 2017). Kavram, belirli politika davranışları için politik yaptırımlarla aynı zamanda ödülleri de içerebilir (Mattelaer, 2018: 2). Birkaç istisna dışında, Avrupa bölgesel kuruluşlarının politik koşulsallığı ödüllendiricidir (Schimmelfennig, 2007: 126). AB belirli koşullar altında üyelik önererek, müzakere sürecinde koşulların yerine getirilip getirilmediğine bağlı olarak bölümleri açarak ve geçici olarak kapatarak veya süreci durdurmakla tehdit ederek yerel yasal değişikliklerinin yapılmasında itici güç olmuştur (Muehlenhoff, 2016: 293-296). AB, koşulsallık uygulamalarında reformlarının başarı şansını arttırmak için her başvuru sahibi ülkedeki reformların ilerlemesini yıllık ilerleme raporlarıyla sistematik olarak izlemeye, adaylara mali ve teknik destek vermeye karar vermiş ve bunu uygulamıştır (Ethier, 2003: 114).

4.1. AB Koşulsallığının Başarısını Belirleyen Faktörler

Schimmelfennig ve Sedelmeier (2004)'e göre AB koşulsallığının başarısı için koşulların belirliliği, ödüllerin büyüklüğü ve hızı, koşulsallığın güvenilirliği ve içerdeki veto odakları ile reformları benimsemenin maliyeti çok önemli faktörlerdir. Bu faktörlerden ilki olan koşulların belirliliği, aday devletlerin AB'nin sunduğu ödülleri alabilmeleri için yerine getirmeleri gereken koşulların Birlik tarafından açıkça ve resmi olarak sunulmasını içermektedir. Buna göre aday ülke Birliğin sunduğu ödülleri alabilmek için ne yapması gerektiğini bilmekte ve gerekli reformları bu doğrultuda yapmaktadır (Sobacı, 2011: 92). Ancak şartlar net değilse aday ülkelerdeki hükümet yetkilileri belirsizlikten faydalanabilmekte, reformları kısmen yaparak veya şartları yerine getirmeden ödülleri almaya çalışabilmektedir (Kubicek, 2011: 912).

İkinci faktör ödüllerin büyüklüğü ve verilme hızıdır. Aday ülkeler; ekonomik, demokratik veya müktesebat reformlarını yerine getirdikleri ölçüde ve hızda, adaylıktan tam üyeliğe kadar değişen ölçülerde ödüllendirilmelidir. Kendisinden istenen tüm şartları yerine getirmesine rağmen AB'nin kriterler dışında reform taleplerinde bulunması ve bu taleplerin diğer AB adaylarında aranmaması aday ülkede birtakım kuşku ortaya çıkmasına neden olacaktır. Böyle bir durumda aday ülke, AB'nin üyeliği bilerek ertelemeye çalıştığını ve kriterleri yerine getirmiş olsa dahi AB üyeliğinin belirsiz olacağı sonucuna varmasına sebep olacak ve reformların yapılmasını yavaşlatacaktır (Saatçioğlu, 2009: 562). AB'nin sunduğu en yüksek ödül, adayların siyasi, idari ve ekonomik katılım kriterlerini yerine getirmeleri şartıyla üyeliktir (Börzel, Dimitrova ve Schimmelfennig, 2017: 164). AB üyeliğinin yüksek maddi faydalarından başka hiçbir ödül insan haklarını ve temel demokratik normları sistematik olarak ihlal eden bir ülkede kapsamlı bir dönüşüm yapılmasını sağlamamıştır (Schimmelfennig, 2007: 128).

AB koşulsallığının başarısında bir diğer önemli faktör koşulsallığın güvenilirliğidir. Güvenilir bir AB üyeliği perspektifinin, AB'nin ciddi bir iç değişime yol açması için gerçekten gerekli bir şart olduğu konusunda yaygın bir anlayış vardır (Schimmelfennig, 2008: 918). AB, aday devletlere karşı güvenilirliğini, üyelik için kesin tarihler vererek, adayların AB kurallarına adapte etme maliyetlerini dengeleyerek, bölümlerin açılmasını onaylayarak ve önemli miktarda mali yardım tahsis ederek göstermektedir (Schimmelfennig, Engert ve Knobel, 2003). Ayrıca, güvenilir bir AB koşulsallığı, güç asimetrisine ve uygulatanın ödül veya ceza verebilme iradesine sahip olmasına bağlıdır. Bu durumda eğer aday devlet kendinden istenilen koşulları yerine getiriyorsa Birlik, vadedilen ödülleri *verme*, getirmiyorsa ödülleri *durdurma* gücüne ve kararlılığına sahip olmalıdır (Schimmelfennig ve Sedelmeier, 2004: 673).

Koşulsallığın başarısı için son faktör içerdeki veto odakları ve reformların maliyetidir. AB koşulsallığının etkili olabilmesi için *elverişli bir yerel zemine* dayanması gerekmektedir. Kilit yerel aktörlerin maliyet-fayda hesaplamaları, AB'nin değişim taleplerine ülkenin verdiği yanıtları derinden etkiler (Schimmelfennig ve Sedelmeier, 2004). Yönetimi elinde bulunduran yerel seçkinler, kritik olmayan AB taleplerini kolayca yerine getirirken demokratikleşme gibi iktidarı, ülkenin kimlik anlayışını veya devletin bütünlüğünü tehlikeye atabilecek reformları yüksek maliyetleri nedeniyle gerçekleştirme konusunda isteksiz davranabilirler (Kubicek, 2011: 912). Üyelik ödülünün yetmediği durumlar da vardır. Schimmelfennig'in karşılaştırmalı analizinde belirttiği gibi eğer iç politik adaptasyon maliyetleri devletin güvenliğini, bütünlüğünü, rejimin veya hükümetin hayatta kalmasını tehdit ediyorsa, güvenilir üyelik teşviklerinin varlığı bile gerekli reformların yapılması için yetersiz kalmaktadır (Schimmelfennig, 2008: 918).

5. AB Genişlemesinin Yumuşak Gücü

Genişlemenin, AB'nin en başarılı dış politika aracı olduğu sıklıkla söylenir. Küresel aktörlerin hiçbirinin AB gibi bir genişleme politikasına sahip olamaması, Birliğe yumuşak güç alanında diğerlerine göre bir avantaj sağlamaktadır (Schimmelfennig, 2008: 918). Normalde dış politikada AB'nin genişleme politikasını uygulamaya kalkışan herhangi bir ulus-devlet en hafifinden *yayılmacılıkla* suçlanarak etrafındaki ülkeler tarafından *tehdit* olarak görülecektir. Oysa birçok ülke, kapıda *gönüllü* olarak Birliğin bir üyesi olabilmek için çaba sarf etmektedir. Bu ulus-devletler; ekonomik refah, daha geniş siyasal haklar, insan haklarına saygı, hukukun üstünlüğünün sağlanması, serbest dolaşım hakkı ve ortak pazarın sağladığı özgürlüklerden yararlanmak gibi hedefler için ulusal yasalarını AB'nin norm ve değerlerine göre biçimlendirmekte bir sakınca görmemektedirler. Böylece, Birlik kendi normlarını yaymada, genişleme politikasını başarılı bir araç olarak kullanmaktadır (Akdağ ve Ekici, 2017).

Uyguladığı disiplinli genişleme politikasıyla bünyesine yeni üyeler katarak etki alanını her geçen gün genişleten AB'nin neredeyse tüm bir kıtaya barış ve huzur getirdiği sıklıkla iddia edilir. Birliğin gerçekleştirdiği genişlemelerle, siyasi bağlamda, kıtanın (doğusu hariç) neredeyse tamamı birleşmiş; ekonomik bağlamda da tekrar dünyada üst seviyeleri yakalamışlardır (Ermağan ve Karcı, 2018: 13).

5.1. AB'nin Genişleme Sürecinde Koşulsallığın Kullanımı

AB ilk başlarda Yunanistan, İspanya ve Portekiz'in yer aldığı genişleme dalgalarında demokratik koşullara uyumu, üyelik için siyasi şart koşmuştur (Özkurt, 2017: 5). Avrupa Konseyi Demokrasi Bildirgesininin (Nisan 1978) ve AB koşulsallığının ilk etkileri Yunanistan'ı içine alan

... (akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

ikinci genişleme dalgasında görülmüştür. Topluluk her türlü ekonomik ve siyasi eksikliklerine rağmen kalıcı demokrasiyi sağlama adına Yunanistan'ın başvurusunu kabul etmiştir. AB, Yunanistan'ın üyeliği sonrası normatif gücünü kullandığı üçüncü genişlemesi olan İspanya ve Portekiz genişlemesini gerçekleştirmiştir. İspanya ve Portekiz ekonomileri zayıf, demokrasiye geçişleri sıkıntılı olan ülkelerdi. Bu nedenlerle üçüncü genişleme süreci sancılı ve ilk iki genişlemeye göre yavaş ilerlemiştir. Ancak; Yunanistan örneğinde olduğu gibi Topluluk, demokrasinin gelişmesi ve bir daha askeri darbelerin yaşanmaması amacıyla, Soğuk Savaş döneminin de etkisiyle, bu ülkeleri kendi bünyesine dâhil etmeyi tercih etmiş; 1986 yılında Portekiz ve İspanya Topluluğun birer üyesi olmuşlardır (Eren, 2014: 363). 1995 genişlemesi çok hızlı ve sancısız geçerken, yine çok hızlı gelişen beşinci genişlemeninse AB kamuoyunda bir *yorgunluk* ve *genişleme karşıtlığı* yarattığı görülmektedir.

Tablo 4: AB Genişlemeleri (Dördüncü Genişlemeden İtibaren)

Dördüncü Genişleme AB15	1995	Avusturya, Finlandiya, İsveç (AB ortalamasının üzerinde kişi başı gelir; sancısız bir genişleme)
Beşinci Genişleme	2004	Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Letonya, Litvanya, Estonya, Malta, Güney Kıbrıs Rum Yönetimi (Çok hızlı oldu)
Beşinci Genişleme (2. Dalga) AB 27	2007	Romanya, Bulgaristan (Kriterleri tam olarak yerine getirmeselerde üye yapıldılar)
Altıncı Genişleme	2016	Hırvatistan (çok küçük bir ülke)

Kaynak: (https://www.ab.gov.tr/avrupa-birliginin-genismesi_109.html, sitesinden faydalanılarak hazırlanmıştır).

AB siyasi koşulsallığı *tam olarak* beşinci genişlemesinde uygulamıştır. Komünizm'den çıkan MDA ülkelerini liberal demokrasiye dönüştürmek ve siyasi refomları gerçekleştirmelerini teşvik etmek amacıyla Topluluk, bu ülkelerde siyasi koşulsallığı ilk olarak 1988-1989 yıllarında Ticaret ve İşbirliği Antlaşmalarıyla uygulamıştır. 1991'den itibaren Topluluk her başvuru sahibi MDA ülkesiyle ikili olarak Avrupa Antlaşması imzalamıştır. Avrupa Antlaşması için uygunluk *hukukun üstünlüğü*, *insan hakları*, *çok partili bir sistem*, *özgür ve adil seçimler* ve *piyasa ekonomisi* olmak üzere resmen beş koşula dayandırılmıştır. Bu değerler kapsamında Topluluk siyasi koşulsallığı sertleştirerek herhangi birinin ihlali veya bu standartların korunmaması durumunda antlaşmaları askıya alabileceğini belirtmiştir. Ancak AB'nin Slovakya'da 1994 ve 1995'te olduğu gibi demokratik olmayan uygulamalar olmasına rağmen hiçbir anlaşmayı askıya almamıştır (Grabbe, 2002: 257-258).

Maastricht Antlaşması (1993), Avrupa Topluluğu ve siyasi koşulsallığı için bir milat olmuştur. Antlaşmayla birlikte artık Avrupa bütünleşme sürecinin adı *Avrupa Birliği* olurken üye ülkelerin özgürlük prensiplerine, demokrasi ve insan haklarına, temel özgürlük ve hukukun

üstünlüğüne bağlılıkları vurgulanmıştır. Haziran 1993 Kopenhag Zirvesi'nde MDAÜ'lerin Birliğe aday olabileceği kabul edilmiştir. (Avrupa Konseyi, 1993: 13).

Topluluk dördüncü genişlemesini politik ve sosyal istikrarıyla ekonomik gelişimi yüksek olan Avusturya, İsveç, Finlandiya devletlerini bünyesine katarak gerçekleştirmiş; bu ülkelerle Şubat 1993'te başlayan müzakereler sadece 13 ayda sonuçlandırılmıştır (Eren, 2014: 364). Görüldüğü gibi muhatabın konumu, işçileri ve gelişmişlik seviyesi üyelik sürecinde belirleyicidir.

Amsterdam Antlaşması (1999), aday ülkelerin üye olabilmeleri için siyasal koşulları yerine getirmelerinin zorunluluğunu teyit etmiştir. Antlaşmada siyasal koşulsallıkla ilgili yeni ifadeler de yer almıştır: "Özgürlük, demokrasi, insan hakları, temel özgürlüklere saygı ve hukuk devleti ifadeleri antlaşmanın başlangıç bölümünde yer alan anayasal ilkeler metnine dâhil edilerek Birliğin temelleri olarak nitelendirmiştir". Antlaşmayla yapılan bir diğer ciddi yenilik; "bu ilkelerin bir üye devlet tarafından ciddi ve sürekli ihlal edilmesi durumunda, Komisyon'un, ülkenin haklarının askıya alınmasına karar verebileceği" hükmünün getirilmesidir (Treaty of Amsterdam, 1997).

Temmuz 1997'de AB Komisyonu'nun Gündem 2000 ismiyle yayınladığı strateji belgesinin amacı aday MDA ülkelerini üyeliğe hazırlamak ve Birliğin karşılaştığı sorunlara çözüm üretmektir. Belgede, AB Komisyonu, MDAÜ'lerin üyeliği için müzakerelerin açılmasını tavsiye etmiştir. Gündem 2000'de Türkiye hakkında görüş raporu hazırlanmamış ve sürecin dışında bırakılmıştır (Yıldız, 2011: 23-24).

Gündem 2000'de, Kopenhag Zirvesinde belirlenen siyasi koşulların içeriği açıklanmıştır: "Demokrasi ve Hukukun Üstünlüğü kapsamında aday ülkeler anayasaları siyasal çoğulculuk, ifade özgürlüğü ve dinsel özgürlükler de dâhil olmak üzere demokratik özgürlükleri garanti altına almalıdır. Aday ülkeler değişik devlet makamlarının normal olarak işlemesine müsaade eden demokratik kurumlar ile bağımsız adli ve anayasal makamları kurmalıdır; değişik siyasi partilerin iktidara gelmesine izin veren ve genel olarak muhalefetin rolünü tanıyan özgür ve adil seçimlerin yapılması gerekmektedir". "İnsan Hakları kapsamında aday ülkeler Avrupa Konseyi bünyesindeki Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini ve vatandaşların Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne bireysel başvuru hakkını tanıyan Protokolü kabul etmelidirler". "Azınlık Haklarına Saygı kapsamındaysa aday ülkelerin Avrupa Konseyi'nin Avrupa Ulusal Azınlıkların Korunması İçin Çerçeve Sözleşmesi'ni ve Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi tarafından kabul edilen 1201 sayılı Tavsiye Kararı'nı kabul etmeleri gerekmektedir" (Avrupa Komisyonu, 1997: 40-42).

MDAÜ'lerin 2004'te öngörülen katılımının gerçekleşmesi, hem Kopenhag kriterlerinin hem de Komisyon ve Konsey tarafından katılım ortaklıkları çerçevesinde öngörülen tamamlayıcı

reformların uygulanmasına bağlı olduğu Aralık 1997 Zirve'sinde onaylanmış (Ethier, 2003: 102); *Siyasi, Ekonomik Kriterler* ve *AB Mevzuatına Uyum* konularını içeren ilerleme raporları komisyonca hazırlanmıştır. (Dimitrova, 2011: 229).

İlerleme Raporlarının yayınlanmasıyla koşulsallığın kapsamında genişlemeler olmuş; eski koşullara ek olarak, demokrasinin pekişmesi için devlet kapasitesinin güçlendirilmesi, adli mercilerin bağımsızlıklarının sağlanması, yolsuzluklarla mücadele edilmesi, cinsiyet eşitliğinin sağlanması ve hapisane koşullarının düzeltilmesi gibi koşullar da aday ülkelerden talep edilmeye başlanmıştır. Aralık 1999 Zirve'sinde, Birliği oluşturan ortak değerlerin tanımlandığı Milenyum Bildirgesi kabul edilmiştir (Pridham, 2007: 451-452).

Aralık 2002 Zirvesinde alınan karar çerçevesinde Macaristan, Polonya, Çek Cumhuriyeti, Slovakya, Slovenya, Estonya, Letonya, Litvanya, Malta ve Kıbrıs 1 Mayıs 2004'den geçerli olmak üzere AB üyesi olmuşlardır. Beşinci genişlemenin ikinci halkasıysa, Bulgaristan ve Romanya'nın, AB'nin istediği yolsuzlukla mücadelede yeterli performans göstermemelerine rağmen, 1 Ocak 2007'de üye yapılmalarıyla tamamlanmıştır (Canveren ve Öztürk, 2018: 49).

Her ne kadar 2020 Ocak itibarıyla Macaristan ve Polonya gibi kimi üyelerde yargı bağımsızlığı vb. konularda bazı rahatsızlıklar olsa da MDAÜ üyelikleriyle bu bölgede gelişen *görelî* istikrarlı demokrasiler, Birliğin kendi güvenliğini de arttırmıştır. Bu ülkeler arasındaki azınlık ve sınır problemleri barış içinde çözüme kavuşturulmuş, bölge Birliğin yatırımlar yapabileceği yeni bir piyasa haline gelmiştir. 5 Mart 2007 tarihli *Berlin Deklarasyonunda* AB liderleri Avrupa'nın beşinci genişlemeyle barış ve refah içinde bütünleşmiş Avrupa hedefine ulaşıldığını deklare etmişlerdir. Ayrıca beşinci genişlemeyle coğrafi olarak Avrupa içinde oldukları halde kendilerini Avrupalı olarak görmeyen bu devletler “işte şimdi gerçek Avrupalı olduk” demişlerdir (Dinç, 2011a: 226-227). Hem piyasa ekonomisine geçmek hem de demokratik direnci artırmak adına ‘çifte dönüşüm’ yaşamak zorunda kalan eski komünist toplumlar, tüm zorluklara rağmen gerekli olan ve kısa vadede toplumsal kesimlerin canını da yakabilen derin reformları gerçekleştirerek AB'nin birer üyesi olmuşlardır (Dimitrova, 2011: 221).

6. Yumuşak Gücün Balkanlardaki Etkisi

Bulgaristan ve Romanya'dan sonra Şubat 2003'te Balkan ülkesi Hırvatistan AB'ye üyelik başvurusunda bulunmuş; Birlik, Hırvatistan'ı Haziran 2004'te aday ülke olarak ilan etmiştir. Hırvatistan'ın genişleme sürecinde Birlik, tüm koşullara ek olarak Eski Yugoslavya için Kurulan Uluslararası Ceza Mahkemesi (UCM) ile iş birliğini ön şart olarak sunmuştur. Hırvatistan halkı tarafından savaş kahramanı olarak görülen Ante Gotovina'nın iade süreci ilişkilerde en büyük

... problem olarak görülmüş; ancak 2005 yılında İspanya'nın Kanarya Adaları'nda yakalanması sonucu bu sorun ortadan kalkmıştır. Hırvatistan'la müzakereler 3 Ekim 2005'te resmen başlayarak altı yılda tamamlanmış ve Hırvatistan 28. Üye olarak Temmuz 2013'te Birliğe üye olmuştur (Eren, 2014: 364). Ocak 2020 itibarıyla, Arnavutluk ve Makedonya'nın üyeliğinin konuşulmasına, Fransa gibi bazı üyelerden tepki ve engelleme gelse de nüfus bakımından AB'nin yanında çok küçük kalan aşağıdaki Balkan ülkelerinin AB üyelikleri birer zaman meselesi olarak durmaktadır (Yılda toplam 90 günü aşmayan kısa dönemler için AB'nin vize muafiyeti uyguladığı 60'ın üzerindeki ülkeler arasında Arnavutluk, Kuzey Makedonya, Bosna Hersek, Karadağ, Sırbistan, Moldova, Ukrayna ve Gürcistan da bulunmaktadır).

Tablo 5: Balkan Ülkelerinin AB Üyelik Durumu

Ülke	Başvuru Tarihi	Adaylık Tarihi	Müzakerelerin Başlangıcı
Kuzey Makedonya	Mart 2004	Aralık 2005	-
Arnavutluk	Nisan 2009	Haziran 2014	-
Sırbistan	Aralık 2009	Mart 2012	Ocak 2014
Bosna Hersek	-	-	-
Karadağ	Aralık 2008	Aralık 2010	Haziran 2012
Kosova	-	-	-

Kaynak: (<https://www.avrupa.info.tr/tr/etkilesimli-avrupa-haritasi-9>, sitesinden faydalanılarak hazırlanmıştır).

Batı Balkan aday grubu ülkeler, katılım yolunda MDA ülkelerine göre daha ciddi zorluklarla karşı karşıyadır. MDAÜ genişlemesinden elde edilen deneyimler ışığında AB, Batı Balkan ülkeleri için daha katı katılım kriterleri uygulamaktadır ve bu ülkeler yaygın genişleme yorgunluğuyla baş etmek zorundadır. Eurobarometer araştırmaları, AB vatandaşlarında yeni üyelerin kabul edilmesine yönelik coşkusunun azalmakta olduğunu göstermektedir. 2015 Sonbahar Eurobarometer anketinde daha fazla genişlemeye karşı çıkanların oranı %51'ken, genişlemeye muhalefet Avusturya'da %75, Almanya'da %73, Lüksemburg'da %69 ve Fransa'da %67 seviyesine ulaşmıştır (Eurobarometer 84, 2015). Batı Balkan ülkeleri, demokrasi konusunda da az deneyime sahip olduklarından MDA ülkelerine göre daha zorlu koşullarda katılım yoluna başlamışlardır. Ayrıca, Batı Balkanlardaki adaylar, iç savaşların son zamanlardaki mirası nedeniyle çözülmemiş etnik çatışmalarla karşı karşıyadır (Börzel, Dimitrova ve Schimmelfennig, 2017).

AB'nin Batı Balkanlar yönüne genişleme aktivizmi, önceki genişlemelere nazaran daha düşüktür. Bir önceki Avrupa Komisyonu Başkanı Jean-Claude Juncker, görev süresi boyunca genişleme olmayacağını açıklayarak bu eğilimi doğrulamıştır. Birlik içerisindeki Avro krizi, Brexit müzakereleri ve mülteci krizi, dışarıda Ukrayna'da yaşanan Rus askeri müdahalesi ve ardından ülkedeki huzursuzluk, AB üye ülkelerinin dikkatini gelecekteki üyelik genişlemesinden uzaklaştırmıştır (Börzel, Dimitrova ve Schimmelfennig, 2017: 15-37). Balkan ülkeleri her ne kadar yakın bir zamanda üye olabilecek gibi görünmese de verilen adaylık perspektifleri ve müzakere

... (akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

süreçleri yıllarca savaşın hâkim olduğu bölgeye barış ve huzur getirmiş, AB'nin yumuşak gücü bölgede nispeten etkili olmuştur.

Tablo 6: 2007–2020 Döneminde AB Aday Ülkelerine Tahsis Edilen AB Mali Yardım (milyon Avro)

AB Adayı	Finansal yardım 2007-2013	Finansal yardım 2014-2020
Arnavutluk	591.2	649.4
Bosna Hersek	610.1	165.87
Kosova	635.3	645.5
Makedonya	615.1	664.2
Karadağ	235.6	270.5
Türkiye	4.799	4,453.9
Sırbistan	1,385.4	1,508.0

Kaynak: Avrupa Komisyonu (2016).

AB'nin Batı Balkanlardaki temel amacı daha istikrarlı demokratik rejimleri teşvik etmektir. AB, bu ülkelere bir genişleme perspektifi vermeseydi, bölgede çıkabilecek etnik çatışma, ekonomik çöküş, kanunsuzluk, istikrarsızlık ve kötü yönetim yüzünden kendisi de bir bedel ödeyecekti. Bu nedenle AB, mevcut olan en iyi demokratikleşme aracı olan genişlemeyi, Balkanlarda yavaş da olsa sürdürmeye devam etmektedir (Vachudova, 2014: 124-126).

7. AB Komşuluk Politikası

AB'nin ortaklık ve üyelik arasında tam tanımlanmamış bir yerde bulunan *komşuluk politikası*, yarı açık kapı politikası olarak tanımlanmaktadır. AB, Komşuluk Politikasıyla yasadışı göç ve enerji gibi kendisi için hayati öneme sahip problemlere çözüm üretmeye çalışmaktadır (Akdağ ve Ekici, 2017: 52). Komşuluk Politikası, Doğu Avrupa, Kafkaslar, Kuzey Afrika ve Orta Doğu'dan; Cezayir, Ermenistan, Azerbaycan, Belarus, Mısır, Gürcistan, İsrail, Ürdün, Lübnan, Libya, Moldova, Fas, Filistin Otoritesi, Suriye, Tunus ve Ukrayna'yı kapsamaktadır (Ermağan ve Karcı, 2018: 14-15).

AB, son genişlemelerle problemleri ülkelerle komşu olmuştur. Birlik kendi için de sağladığı barış ve huzur ortamını etrafındaki ülkelere de yaymak istemektedir. Ancak, Birlik, bunu yaparken üyelik perspektifi vermek yerine bu ülkelere Komşuluk Politikası kapsamında durumlarına ve yapabilirlik kapasitelerine göre hazırlanmış antlaşmalar teklif etmektedir. Bu antlaşmalar kapsamında komşu ülkelerden demokrasi ve insan hakları konusunda iç işlerinde düzenlemeler yapılması istenmekte; karşılığında yardım veya işbirliği vaat edilmektedir. Bu kapsamda, AB'yle ilişkilerin derinleşmesi, ortakların demokrasi, hukukun üstünlüğü, insan haklarının korunması, piyasa ekonomisi, sürdürülebilir kalkınma ve iyi yönetim gibi değerleri uygulamalarındaki ilerlemelerine bağlıdır (Piskorska, 2018: 86).

Komşuluk politikasının yapısı ve izleme süreci katılım sürecini taklit eder ve böylece Komisyon'un doğuya genişlemeye kazandığı uzmanlık türünü yansıtır. Komşuluk politikası

kapsamında Komisyon tarafından, hem ortak ülkeyi hem de AB'yi davranış değerlerine ve uluslararası davranış normlarına saygı göstermeye iten iki taraflı siyasi belgeler olan Eylem Planları hazırlanmaktadır (Ferrero- Waldner, 2005). AB ile her Komşuluk politikası ülkesi arasındaki bireysel olarak uyarlanmış ikili Eylem Planlarının yapısı ve içeriği aday ülkelerle Katılım Ortaklığına benzemektedir. Komisyon'un, Komşuluk politikasına dâhil ülke raporları, potansiyel aday ülkeler hakkındaki görüşlerine benzer ve Komşuluk politikası İlerleme Raporları, aynı detaylarda olmasa da Komisyonun adaylar hakkındaki düzenli raporlarını andırır (Sasse, 2008: 297).

Komşuluk politikasının koşulsallığının başarısı veya başarısızlığı, hem komşuluk politikası devletlerinin bu politikaların teşvik ettiği hedeflere, değerlere ve somut projelere olan bağlılığına hem de kapasiteye bağlıdır. AB'nin bu ülkelerdeki gerekli ekonomik, sosyal ve politik reformları teşvik etmek amacıyla AB'ye katılım perspektifinin geleneksel teşviki yerine çoğunlukla ekonomik, sosyal ve güvenlik açısından uygun alternatifler sunmaktadır. Ancak üyelik vaadinin yokluğu nedeniyle bu alternatiflerin, reformların gerçekleştirilmesi için yeterli bir teşvik sağlayamayacağı düşünülmektedir (Kelley, 2006).

Komşuluk politikası çerçevesinde doğu komşularına yönelik özel olarak geliştirilen “Doğu Ortaklığı Girişimi” altı eski Sovyet Cumhuriyetini Avrupa düzenine yaklaştırmayı hedeflemektedir. Doğu Ortaklığı, bu ülkelerle siyasi birlik, daha fazla ekonomik bütünleşme, vize rejiminin kolaylaştırılması, etkin yönetim ve enerji güvenliğinin sağlanmasının hızlandırılmasını öngörmektedir (Avrupa Komisyonu, 2015).

2014'ün başlarından bu yana, Ukrayna Krizi ve Kırım'a Rus askeri müdahalesi nedeniyle Doğu Ortaklığı en çok tartışılan politikalardan birisi haline gelmiştir. Tartışmanın odağı, Avrupa'nın doğu komşularını şekillendirme girişimini ve mekanizmalarını yenileme ihtiyacıyla ilgilidir. Özellikle Ukrayna Krizi'nden sonra, AB'nin dönüştürücü güç kapasitesinin sınırları daha belirgin hale gelmiştir. AB'nin bölgedeki normatif ve yapısal çabalarından bağımsız olarak, ortak ülkelerdeki siyasi sistemler giderek daha dengesiz hale gelirken (Ukrayna ve Moldova), otoriter rejimler daha da güçlenmiştir (Azerbaycan ve Belarus). Sonuçta AB, Ukrayna Krizi'nde bölgede istikrar ve güvenliği sağlamada açıkça başarısız olmuştur (Valiyeva, 2016: 12-14).

Gerek Komşuluk Politikası gerekse Doğu Ortaklığı, Birlik'le diğer komşu ülkeler arasında belirli bir düzeyde siyasi diyaloga ulaşmada başarılı olsa da gerçekte, hedeflenen reformların çoğunun gerçekleşmesinde, özellikle demokratikleşme ve hukukun üstünlüğünü sağlamada başarısız olmuştur. Bu başarısızlığa politik koşulsallığın temel önkoşullarıyla ilgili üç büyük engel neden olmuştur: Birincisi ve en önemlisi bu ülkeler için *üyelik perspektifinin olmayışıdır*. İkincisi, Birliğin sunduğu

ödülleri, komşu ülkelerin gerçekleştirdiği ilerlemelerle güvenilir bir şekilde ilişkilendirilmemiştir. Üçüncüsü, bu ülkeler otoriter oldukları için, hükümetleri yüksek iç uyum maliyetlerine maruz kalacaklardı (Schimmelfennig, 2007: 137).

Avrupa-Akdeniz Ortaklığı'nın devamı niteliğinde olan AB üyelerini ve Akdeniz Ortak ülkelerini içeren Akdeniz Birliği de AB'nin komşuluk politikası kapsamındaki bir diğer önemli girişimdir. Orta Doğu ve Güney Doğu Akdeniz ülkeleri coğrafi olarak Avrupa'ya komşudur ve Birlik için ekonomik olarak çok önemlidirler. Her yıl bu bölgelerden Avrupa'ya göç artmakta ve AB, Avrupa toplumlarındaki göçmen ulusların uyum sorunlarıyla karşı karşıya kalmaktadır. Bu soruna ek olarak, Avrupa güçlerinin bazıları bölgede geçmişte emperyalist bir rol oynamıştır ve bu ülkeler bölgedeki prestijini kaybetmek istememektedirler. Ayrıca, AB, Orta Doğu ülkelerinden enerji ithal etmekte ve bu ülkeler AB'nin önemli ticaret ortaklarıdır. Tüm bu nedenlerden dolayı bölgedeki olası istikrarsızlıklar AB için büyük bir tehdit oluşturmaktadır. Sonuç olarak AB bölgedeki demokrasiyi ve istikrarı, yararları ve çıkarları için desteklemeye çalışmaktadır. Ayrıca, AB uluslararası ve bölgesel sorunları diyalog yoluyla çözmek istediğinden, Ortadoğu'da yumuşak gücünün aracı olan *Akdeniz Birliği* ve selefi *Avrupa-Akdeniz Ortaklığı* gibi politikaları geliştirmiştir (Bayır, 2016: 13-14).

AB'nin Orta Doğu'ya yönelik ilk kurumsal yaklaşımı olan Barselona Süreci'yle beraber iki bölge arasında ticari ve siyasal ilişkilerle kültürel etkileşimin artırılması hedeflenmiştir. Birlik, ekonomik bütünleşme ve demokratikleşme hedefiyle bölgede istikrarın sağlanmasını amaçladığını deklare etse de bazı gözlemciler göre bölgeye yönelik politikaların ana sebebi kendisine yönelik gerçekleşen göç dalgalarının önüne geçebilmek; sorunu *kaynağında çözme* anlayışıdır. AB'nin bölgeye yönelik girişimleri diğer komşuluk politikalarında olduğu gibi başarısız olmuştur. Bu başarısızlıkta bölge ülkelerinin yerel politikalarına müdahale edilmemesi, mevcut otoriter rejimlerle işbirliği yapılması ve Avrupalı ülkelerinin sadece kendi çıkarlarını düşünmesi etkili olmuştur. Arap Baharı ile başlayan değişimleri takiben Birlik, 2011 yılında Komşuluk Politikasını revize etmiş, demokrasi, istikrar ve refah vurgusu yapılmış ancak bu dönemde de bölgeye yönelik politikalar yine başarısız olmuştur. Çünkü AB bölgeyle ilişkin konularda kendi kaygılarına ağırlık vererek göç, enerji ve terörizm konularını ön plana çıkarmış ve komşuluk politikası kapsamında bölge ülkeleriyle yaptığı anlaşmaları bu çerçevede hazırlamıştır (Dinç, 2018: 7).

8. AB'nin Yumuşak Güç Olarak Nitelendirilmesine Yönelik Eleştiriler

AB'nin *yumuşak*, *sivil* veya *normatif* bir güç olduğu kimi yazarlarca kabul edilmemektedir (Kugiel, 2017: 69). Özellikle bunların tetiklediği 2011 Avro Bölgesi Krizi, bu krizle mücadele yöntemleri konusunda 2008 yılından itibaren birçok üye ülke ekonomisinde yaşanan ekonomik

krizler, oluşan Birliğin dayanışma ruhuna tamamen aykırı ulus devlet boyutlu dirençler, mülteci krizleri, Anayasa'nın Fransa ve Hollanda'da yapılan referandumlarda reddedilmesi, AB üyeleri arasında gittikçe belirginleşen Kuzey-Güney farkı, 2016 Brexit'i ve aşırı sol-sağ partilerin yükselişi AB'nin yumuşak gücünün sorgulanmasının temel nedenleridir (Eren, 2014: 366). Brexit ve göç krizi AB'nin yumuşak gücüne darbe vuran iki önemli gelişme olmuştur.

Brexit, AB üzerinde hem maddi hem de sembolik olarak geniş kapsamlı sonuçları olması muhtemel bir süreçtir. Haziran 2016'da yapılan referandumla *AB tarihinde ilk kez bir üye devlet, Birlikten ayrılmaya karar vermiştir*. Brexit tamamlandığında Birlik, 60 milyon vatandaşını, ikinci en büyük ekonomisini, dünyanın en etkili diplomasislerinden birisini kaybedecek; Birliğin imajı ve çekiciliği zarar görecektir. Brexit'in, diğer üye ülkelerde (Fransa, Hollanda ve diğerleri gibi) AB üyeliğinden ayrılma konusunda domino etkisi başlatma riski de vardır. Ayrıca süreç, Birlik antlaşmalarında üye ülkeler için daha güçlü bir rol ve Birlik düzeyinde ulusüstü yönetilen bazı politikaların (yani ticaret) egemen devletler lehine yeniden konumlandırılması için güçlü çağrılarını tetiklemiştir. Kugiel (2017: 67-68)'e göre "Brexit'e oy verenler, AB'nin dört temel özgürlüğünden birisi olan emeğin serbest dolaşımına *açıkça saldırmışlardır*". Süreç, AB yumuşak gücünün önemli bir kaynağı olarak görülen genişleme sürecine büyük zararlar verirken; Doğu Avrupa ülkelerinden göçün İngiltere referandumunda önemli bir rol oynaması, diğer ülkeleri AB'yi yeni ülkeleri de içerecek şekilde genişletme konusunda gelecekte *daha isteksiz* hale getirebilir. Örneğin bu korkunun, Nisan 2016'daki AB-Ukrayna Ortaklık Anlaşması referandumunda ret oyu kullanan Hollandalı seçmenlerin üzerinde önemli rol oynadığı düşünülmektedir.

2015-2017 yılları arasında bir dizi terör saldırısı, AB mülteci politikalarının ve terörle mücadelede sınır kontrollerinin etkinliği konusunda tartışmalar yaratmıştır (Patalakh, 2017: 152). Suriye'deki iç savaş nedeniyle kaçan insanlar göç etmek için öncelikle Türkiye ve AB'ye yönelmektedirler. Bu durum sonucu artan mülteci ve göçmen sayıları Birlik ve üye ülkelerin iç politikalarında sürekli gündeme gelmekte, iktidardaki yöneticiler üzerinde baskı oluşturmaktadır. Özellikle 2015 yılında bir milyonun üzerinde mültecinin ve göçmenin AB'ye girişleri, Birlik üzerinde geniş kapsamlı ve büyük ölçüde olumsuz bir etki yaratmıştır. AB'nin göçle mücadelede verdiği karmakarışık tepki, Birliğin tutarlılığını baltalayarak küresel olarak olumlu imajının sorgulanmasına neden olmuş; üye devletler arasında genişleyen bir siyasi krize ve artan bölünmelere yol açmıştır (Dinç, 2018: 13).

Avrupa kendisi, kitlesel göç krizinin ciddi dış mücadelesiyle karşı karşıya kaldığında dünya çapında vadettiği ilkelere bağlı kalmakta zorlanmıştır. Yüz binlerce insanın göçü yanında terörist tehditlerin artması ve kendi seçmenlerinin huzursuzluğu karşısında çoğu Avrupa hükümeti daha fazla

insanın AB'ye ulaşmasını engellemeye odaklanmıştır. Bu kapsamda kaçakçılık ağlarına karşı mücadele, sınır kontrolleri ve Akdeniz'deki deniz devriyeleri arttırılmış; ayrıca üçüncü ortaklarla iş birliğini güçlendirilmiştir. Mali olarak kaçak göçmen konusunda AB, insani yardımları arttırarak Avrupa sınırları dışındaki mültecilere özellikle Suriye ve Türkiye'dekilere yardım etmek için özel fonlar kurmuş, örneğin Afrika için 3.38 milyar Avro'luk Acil Yardım Fonu oluşturmuştur. Her ne kadar bu tür yaklaşımlar insancıl bir dille göçmenlerin hayatını kurtarmak adı altında yapılmış olsa da hedefleri açıkça düzensiz göçten kaynaklanan problemleri çözerek AB'ye hizmet etmektir (Kugiel, 2017: 61).

Birçok AB üyesi, göçmenlere daha az çekici görünmek için iltica politikalarını değiştirmiştir. Örneğin Almanya, mültecilerin Avrupa kıyılarına ulaşmadan önce Afrika'daki üçüncü ülkelere geri gönderilmeleri konusunda uzun süre eleştirdiği Avustralya benzeri bir sisteme başvurulmasını Birliğe önermiştir. Bu adım hala Avrupa'daki pek çok kişi için kabul edilemez gözüktüğü de AB'nin kayda değer bir dönüş gerçekleştirdiği ve AB'nin kapıları kapandığı açıkça görülmekte, *Avrupa Kalesi'nin* duvarları yükseldikçe, AB'nin kuruluş ilkeleri büyük yara almaktadır (d'Oultremont ve Martin, 2015). Mülteci krizine verilen bu sert tepkiler, AB'nin bile ana çıkarları söz konusu olduğunda, yüksek normatif standartlarını uygulamada seçici olduğunu kanıtlamıştır.

Brexit ve göç krizi yanı sıra Birliğin yumuşak gücüne negatif yönde etki eden bir başka gelişme 2008 yılından itibaren birçok üye ülke ekonomisinde yaşanan ekonomik krizlerdir. 2008 yılında patlak veren küresel ekonomik krizle beraber AB üyesi birçok devlet tasarruf politikalarına yönelmiş ancak bu durum Birlik içindeki sosyal ve iktisadi alanı olumsuz yönde etkilemiştir (Arslantaş ve Arslantaş, 2020: 1). Uygulanan kemer sıkma politikaları neticesinde işçi sınıfı yoksullaşırken, genç ve kadın nüfus işlerini kaybetmek zorunda kalmıştır (Arslantaş ve Arslantaş, 2020a: 417). Yaşanan bu gelişmeler özellikle Birliğin Güneyinde yer alan üyelirnde etkisini göstermiş Fransa, Yunanistan, İtalya, İspanya, Portekiz ve Almanya gibi üye ülkelerde radikal sağ ve sol partiler popülerliğini arttırmıştır (Arslantaş ve Arslantaş, 2020: 2-8). Özellikle 2011-2013 yılları arasında artan toplumsal tepkiyle beraber radikal-milliyetçi sağ ve popülist sol partiler ana akım partiler karşısında güçlenerek Birlik siyasetinde kendilerine alan açmışlardır (Arslantaş ve Arslantaş, 2019: 92). Örneğin Almanya'da göçmen karşıtı AfD, 2017 Almanya Federal Seçimlerinde, %12,6'lık bir oy oranıyla Meclis'te üçüncü parti haline gelmiştir (Çakı ve Topbaş, 2018: 64). Fransa'da, *Ulusal Cephe*, 2014 Avrupa Parlamentosu seçimlerinde oyların %24,86'sını, 2015 yerel seçimlerinde %27,7'sini, 2017 Mayıs'ında parti lideri Jean-Marie Le Pen her ne kadar Emmanuel Macron'a karşı kaybetse de ikinci turda oyların %33,9'unu toplamıştır (AVİM, 2018). Hollanda'da *Özgürlük Partisi*, 2010 genel seçimlerinde oyların %15,5'ini almıştır. Avusturya'da, *Aşırı Sağ Özgürlük Partisi*,

özellikle gençler arasında popülerdir (Kaya, 2017). Ayrıca Polonya ve Macaristan'da iktidarda, İsviçre ve Finlandiya'da koalisyon hükümetlerinde, aşırı sağ partiler bulunmaktadır. Tüm bunlara ek olarak Yunanistan'daki Syriza, İspanya'daki Podemos ve İtalya'daki Beş Yıldız Hareketi'nin son yıllarındaki başarıları popülizmin politik yelpazenin bir tarafıyla sınırlı olmadığını göstermektedir (Martinelli, 2016: 7).

Birliğin etkili bir yumuşak veya normatif güç olduğuna dair iddialara bir başka meydan okuma *Arap Baharı* olmuştur (Oz, 2015: 491). İsyanlardan etkilenen ülkelerin vatandaşları göç etmeye başlamış, bu durum bölgeye komşu olan AB'de yasadışı göç probleminin daha da büyümesine neden olmuştur. Artan göçle birlikte terör ve diğer güvenlik kaygıları nedeniyle AB, Arap Baharı'nın ilk dönemlerinde iktidardaki otoriter rejimlere destek vererek iş birliği yapmıştır. Bu durum AB'nin *değer odaklı* dış politikasına ters düşmüştür (Asseburg, 2013: 58). AB'nin, Arap Baharı sürecinde hem ayaklanmaların sonuçlarına karşı temkinli hem de ortak bir cevap oluşturmada geç kalması geniş şekilde eleştirilmiştir (Schumacher, 2011: 109).

AB'nin silahlı bir kuvvetinin bulunmaması sebebiyle yumuşak gücünü tam olarak kullanmadığını düşünen bir kesim bulunmaktadır. AB genellikle küresel çapta meydan okumalar karşısında çoğu zaman birlikte hareket edememekte ya da Arap Baharında olduğu gibi çok geç tepki vermektedir. Bu durum Birliğin uluslararası meselelerde ne kadar etkili bir aktör olduğunun sorgulanmasına neden olmaktadır. Ayrıca Birliğin kullandığı dış politika stratejisi ve değer odaklı politikaları yakın coğrafyası dışındaki bölgelere cazip gelmemektedir (Moravcsik, 2017).

Üye ülkeler arasında iş birliğinin yeterince olmaması ve koordinasyon eksikliğinin sebep olduğu bir başka sorunsu AB'nin küresel olarak çok güçlü bir aktör olarak kabul edildiği çevre sorunları, insan hakları ve uluslararası yardım gibi konulardaki başarısını siyaseten baskı aracı olarak kullanamamasıdır. Örneğin AB Filistin'e büyük maddi yardımlarda bulunmasına rağmen bölgede ABD kadar ciddiye alınmamaktadır. Yine Balkanlarda en çok maddi yardımda bulunan aktör olmasına rağmen Bosna ve Kosova'da olduğu gibi meydana gelen karışıklarda çözüm üretememiş ve sorunların çözümü ABD sayesinde olmuştur (Dinç, 2011: 100). Örneklerde de görüldüğü gibi AB uluslararası politikada ekonomik gücüne güvenerek, karşılaştığı problemleri parayla çözmeye çalışan ancak askeri güç açısından yetersiz bir oluşumdur ve büyük krizlerde çok etkili olamamaktadır. Ancak, AB'nin bir güce sahip olmadığını söylemek mümkün değildir. AB dünyanın en zengin, teknolojik olarak gelişmiş, kültürel açıdan çekici, huzurlu ve istikrarlı bölgesi olmaya devam etmektedir (Kugiel, 2017: 69). Dünyada milyonlarca insanın ve birçok ülkenin AB'ye dâhil olmak istemesi, Birliğin yumuşak gücünü göstermektedir (Nye, 2004).

AB'nin artık takip edilecek çekici bir model sunamadığına dair iddiaların doğruluğuna dair şüpheler de bulunmaktadır. AB, *Brexit* dışında, büyük krizleri diplomatik yollarla çözmeyi başarmıştır. Büyük bir ekonomik kriz geçiren Yunanistan'ın Avro bölgesinde kalması ve Türkiye ile daha fazla mülteci girişine son veren bir anlaşma yapılması bu duruma verilecek iyi örneklerdir. Ayrıca *Brexit*'in dağılma değil de derinleşme yönünde etki yaratması ihtimali de bulunmaktadır. Siyasal entegrasyona ve derinleşme politikalarına karşı olan ülkelerin Birlikten ayrılması bu yöndeki vetoları da kaldıracağından daha sıkı bütünleşmenin oluşmasına olanak sağlayabilir, üye ülkeler arasında iş birliğini derinleştirebilir (Akdağ, 2018).

Aşağıdaki sunulan 2018 Temel Kriterler Işığında En İyi 10 Ülke Yumuşak Güç Endeksi Tablosunda da görüldüğü gibi AB'ne üye ülkeler geçmiş dönemlerde olduğu gibi yine üst sıralardadır.

Tablo 6: Temel Kriterler Işığında En İyi 10 Ülke Yumuşak Güç Endeksi (2018)

Sıra	Yönetim	Kültür	Teknoloji	Eğitim	Uluslararası Sözleşmelere Katılım	Yatırım
1	İsveç	Amerika	Amerika	Amerika	Fransa	Singapur
2	İsviçre	İngiltere	Fransa	Almanya	İngiltere	İsviçre
3	Norveç	Fransa	İngiltere	İngiltere	Almanya	İsveç
4	Hollanda	Almanya	Almanya	Hollanda	Amerika	Danimarka
5	Danimarka	İspanya	G.Kore	Fransa	Japonya	Amerika
6	Finlandiya	Hollanda	Kanada	Avusturalya	İtalya	Almanya
7	Kanada	Avusturalya	Singapur	Kanada	İspanya	İngiltere
8	Almanya	Belçika	Japonya	Belçika	Hollanda	Güney Kore
9	Avusturalya	Çin	İsveç	İtalya	Çin	Japonya
10	Yeni Zelanda	İtalya	Avusturya	Japonya	İsveç	Hollanda

Kaynak: (McClory, 2018: 59).

AB'yi yumuşak güç olarak gören siyasetçi, akademisyen ve entelektüeller, AB modelinin dile getirdikleri çeşitli eksikliklerini gidererek normatif modelde ısrar edilmesi gerektiğini savunmaktadırlar. Bu kesime göre AB, uluslararası siyasette “kendi değer ve çıkarlarını yüceltmeye”, “vatandaşlarını korumaya” “barışa katkı yapmaya”, “dünyanın sürdürülebilir kalkınmasına destek olmaya” devam etmelidir. Barroso'ya göre, “dünyadaki en önemli normatif güçlerden biri olarak AB, ister tek başına, ister Pasifik'teki partneriyle birlikte, küresel ısınma ve terörizmle mücadele gibi konularda, örnek olmalı, makul olmalı ve başkalarına en az zarar verme ilkesini benimsemelidir” (Dinç, 2011: 104-107).

SONUÇ

AB, 70 yılda, 513 milyonluk nüfusa, devasa bir ekonomiye ulaşmış, 100'den fazla ülkeyi kendi cazibe alanına çekerek onlarla derin ticari, kültürel, diplomatik, bilimsel bağlar kurmuştur. Hem ekonomik gücü hem de beşeri sermayesi sayesinde Avrupa, geçmişteki imparatorluklar gibi

...

(akademik, hakemli, indexli, uluslararası dergi)

çevresinin istikrarını sağlarken ekonomik faydalar da sağlamaktadır. AB'nin dış ilişkilerinde sahip olduğu yumuşak gücü kullanması hem kendi içerisinde oluşan yapıdan hem de tarihsel nedenlerle artık güç politikalarından uzaklaşma iradesinden kaynaklanmaktadır. Normatif yapısı ve yumuşak gücü önceleyen idealist yaklaşımı nedeniyle AB, dünyada taklit edilmeye çalışılan bir istisna teşkil etmektedir. AB kendisini, refah, barış, insan hakları ve demokrasi gibi kavramlarla tanımlamaya çalışmakta dışarıdan yakın bir güvenlik tehdidi algılamamaktadır. Dolayısıyla, Birlik adına çok sınırlı sayıda ve küçük askeri misyonlar dışında sert güç kullanımı söz konusu değildir.

AB'nin yumuşak gücünü en etkin bir şekilde genişleme süreçlerinde, aday ülkelerdeki dönüşümü gerçekleştirmek için kullandığı görülmektedir. Üyelik perspektifini inandırıcı bir şekilde sunmadığı durumlarda (örneğin Türkiye) veya sunmadığı Komşuluk Politikası, Avrupa-Akdeniz Ortaklığı gibi alanlarda AB yumuşak gücü çok etkili olamamaktadır. AB üyeleri arasında önemli konularda stratejik anlamda tam bir birliktelik tesis edilemediği için gücün gerçek zamanlı ve stratejik bir akılla kullanılması, bu gibi durumlarda pek görülmemektedir. Bu açıdan bakıldığında, AB derinleşmesi olmadan, Birliğin yumuşak gücünü artırmak adına büyük gayret görülmemekte; kamuoyu baskısı, maliyet hesapları ve kaynakların (çiftçiler, emekliler, sağlık, eğitim gibi) daha farklı konularda kullanılması Birliğin yumuşak gücüne zarar vermektedir. Bu bakımdan, AB sadece bir yumuşak güç değildir ancak, özellikle yakın çevresindeki ülkeler ve ekonomik-kültürel açıdan derin bağlarının olduğu devletler için dünyadaki en büyük yumuşak güç kaynağıdır.

KAYNAKÇA

- Akdağ, Z. ve Ekici, S. (2017). "Avrupa Birliği'nin Uluslararası Politikada Etkili Olma Aracı: Yumuşak Güç", *Birey ve Toplum*, C: 7, No: 14, ss.33-64.
- Akdağ, Z. (2018). "Avrupa Birliği'nin Geleceği: Hegemonya, İmparatorluk veya Dağılma", *Birey ve Toplum*, C: 8, No: 16, ss. 217-255.
- Akşemsettinoglu, G. (2011). "Avrupa Bütünleşme Projesinin ve Genişleme Sürecinin Değişen Dinamikleri", *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, C: 10, No: 1, ss. 1-18.
- Aksoy, M. ve Uğur, Ö. (2016). "Avrupa Birliği'nin Dış Politikadaki Aktörlüğüne Etki Eden Güç Unsurları: Sivil Güç, Askeri Güç ve Normatif Güç", *Ekonomik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C: 12, No: 1, ss. 213-228.
- Arslantaş, Ş. ve Arslantaş, D. (2019). "Küçük Hayaller, Büyük Başarısızlıklar: Syriza'nın Yükselişi ve Düşüşü", *Amme İdaresi Dergisi*, C: 52, No: 4, Aralık 2019, ss. 91-111.
- Arslantaş, Ş. ve Arslantaş, D. (2020). "Fransa'da Değişen Siyasal Paradigma Çerçevesinde Radikal Solun Yükselişi", *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, C: 8, No: 1, Mart 2020, ss. 1-26.
- Arslantaş, Ş. ve Arslantaş, D. (2020a). "Almanya'da Popülist Alternatif: Die Linke Örneği", *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C: 38, No: 3, 2020, ss. 415-439.
- Atalay, C. (2016). "Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Türkiye'de Kamu Denetçiliği Kurumunun Ortaya Çıkışı", *Kastamonu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C: 12, ss. 463-480.

- Avrupa Komisyonu, *2016 Türkiye Raporu*, Brüksel, 2016, (Çevrimiçi)
https://www.ab.gov.tr/files/5%20Ekim/son_2016_ilerleme_raporu_tr.pdf, 08 Mayıs 2019.
- Bretherton, C. ve Vogler, J. (1999). *The European Union as a Global Actor*, Routledge, Londra ve New York.
- Börzel, T. A., Dimitrova, A. ve Schimmelfennig, F. (2017). "European Union Enlargement and Integration Capacity: Concepts, Findings, and Policy Implications", *Journal of European Public Policy*, C: 24, No: 2, ss. 157-176.
- Calleo David P. 'The Broken West' *Survival*, Vol.. 46, no. 3, 2004, s. 29-38.
- Canveren, Ö. ve Öztürk, Ç. (2018). "Avrupa Birliği Genişleme Politikalarında Meşrulaştırma: Merkezi ve Doğu Avrupa Ülkeleri ile Batı Balkanların Karşılaştırmalı Analiz", *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Cilt: 5, No: 1, ss. 46-64.
- Dimitrova, A. L. (2011). "Speeding up or Slowing Down? Lessons from the Last Enlargement on the Dynamics of Enlargement-Driven Reform", *South European Society and Politics*, C: 16, No: 2, ss. 221-233.
- Dinç, C. (2011). "Sivil Güç - Realist Oyuncu İkileminde Avrupa Birliği'nin Küresel Konumu Üzerine Tartışmalar", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, C: 7, No: 28, ss.89-124.
- Dinç, C. (2018). "Avrupa Birliği'nin ve Üç Büyük Üyesinin Arap Bahar'ına Yaklaşımları", *Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, C: 8, No: 2, ss. 1-33.
- d'Oultremont, C. ve Martin, A. (2015). "The Migration Crisis: A Stress Test for European Values", *European Policy Brief*, No: 38, ss.1-13.
- Eren, T. M. (2014). "Avrupa Birliği'nin Genişleme Politikası ve Yumuşak Gücünün Geleceği" *Trakya Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C: 1, ss. 359-374.
- Ermağan, İ ve Karcı, A. (2018). "Avrupa Birliği ve Yumuşak Güç Uygulamaları" *Nobel Yayıncılık*, ss. 411-437.
- Ethier, D. (2003). "Is Democracy Promotion Effective? Comparing Conditionality and Incentives", *Democratization*, C: 10, No: 1, ss. 99-120.
- Grabbe, H. (2002). "European Union Conditionality and the Acquis Communautaire", *International Political Science Review*, C: 23, No: 3, ss. 249-268.
- Hill, C. (1993). "The Capability-Expectations Gap, or Conceptualizing Europe's International Role", *Journal of Common Market Studies*, C: 31, No: 3, ss. 305-328.
- Hyde-Price, A. (2006). "Normative Power Europe: a Realist Critique", *Journal of European Public Policy*, C: 13, No: 2, ss. 217-234.
- Juncos, A. E. ve Pomorska, K. (2011). "Invisible and Unaccountable? National Representatives and Council Officials in EU Foreign Policy", *Journal of European Public Policy*, C: 18, No: 8, ss. 1096-1114.
- Kaçar, F. ve Öztürk, K. (2017). "Avrupa Birliği'nin Normatif Gücü: Kavramsal Bir İnceleme", *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, Sayı: 28, ss. 359-370.
- Kagan, R. (2002). *Power and Weakness*, Policy Review, (Çevrimiçi)
<https://www.ies.be/files/documents/JMCdepository/Robert%20Kagan,%20Power%20and%20Weakness,%20Policy%20Review,%20No.%20113.pdf>, 20 Nisan 2019.

- Kelley, J. (2006). "New Wine in Old Wineskins: Promoting Political Reforms through the New European Neighbourhood Policy", *JCMS*, C: 44, No: 1, ss. 29-55.
- Krohn, F. (2009). *What Kind of Power? The EU as an International Actor*, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download;jsessionid=EFA569CDCD40710D9E7ED2E8A53AFB4C?doi=10.1.1.464.7896&rep=rep1&type=pdf>, 16 Eylül 2019.
- Kubicek, P. (2011). "Political Conditionality and European Union's Cultivation of Democracy in Turkey", *Democratization*, C: 18, No: 4, ss. 910-931.
- Kugiel, P. (2017). "End of European Soft Power? Implications for EU Foreign Policy", *The Polish Quarterly of International Affairs*, C: 1, ss. 59-72.
- Manners, I. (2002). "Normative Power Europe: A Contradiction in Terms?", *JCMS*, C: 40, No: 2, ss. 235-258
- Martinelli, A. (2016). *Populism on the Rise: Democracies Under Challenge?*, ISPI, Milano.
- Mattelaer, A. (2018). "Exploring the Boundaries of Conditionality in the EU", *European Policy Brief*, C: 51, ss.1-8.
- McCormick, J. (2007). *Understanding the European Union A Concise Introduction*, Copyright Licensing Agency, Londra.
- Moravcsik, A. (2017). *The Future of Europe: Coping With Crisis*, Great Decision, (Çevrimiçi) <https://www.princeton.edu/~amoravcs/library/Europe%20GREAT%20DECISIONS%202017.pdf>, 10 Eylül 2019.
- Moreno, N., Puigrefagut, A. ve Yarnoz I. (2018). "The European Union's Soft Power: Image Branding or Neo-Colonialism?" *Global Affairs & Strategic Studies*, C: 5, ss.1-16.
- Nye, J. JR. (2002). "Limits of American Power", *Political Science Quarterly*, C: 117, No: 4, ss. 545-559.
- Nye, J. JR. (2004). *Soft Power The Means to Success in World Politics*, Publicaffairs, New York.
- Özkurt, F. Z. (2017). "European Union Democracy Promotion via Conditionality in Regional Context", *İGÜ Sos. Bil. Dergisi*, , C: 4, No: 2, ss. 1-21.
- Patalakh, A. (2016). "Assessment of Soft Power Strategies: Towards an Aggregative Analytical Model for Country-Focused Case Study Research" *CIRR XXII*, C: 76, ss. 85-112.
- Piskorska, B. (2018). "The Eastern Partnership a Challenge Ffor The EU's Soft Power in International Relations." *On-line Journal Modelling the New Europe*, C: 26, ss. 78-94.
- Pridham, G. (2007). "Change and Continuity in the European Union's Political Conditionality: Aims, Approach, and Priorities", *Democratisation*, C: 14, No: 3, ss. 446-476.
- Rehn, O. "Europe's Next Frontiers" Helsinki, 27.10. 2006
Lecture at the Finnish Institute of International Affairs, SPEECH/08/184
<http://europa.eu/rapid/pressReleasesAction.do?reference=SPEECH/06/654&format=HTML&aged=1&language=EN&guiLanguage=en>
- Riedel, R. (2017). "Democratic Conditionality in The European Union", *Studia UBB. Europaea*, C: 1, ss. 5-26.
- Saatçioğlu, B. (2009). "How Closely Does the European Union's Membership Conditionality Reflect the Copenhagen Criteria? Insights from Turkey", *Turkish Studies*, C: 10, No: 4, ss. 559-576.
- Sasse, G. (2008). "The European Neighbourhood Policy: Conditionality Revisited for the EU's Eastern Neighbours", *Europe-Asia Studies*, C: 60, No: 2, ss. 295-316.

- Schimmelfennig, F., Engert, S. ve Knobel, H. (2003). "Costs, Commitment and Compliance: The Impact of EU Democratic Conditionality on Latvia, Slovakia and Turkey", *JCMS*, C: 41, No: 3, ss. 495-518.
- Schimmelfennig, F. ve Sedelmeier, U. (2004). "Governance by Conditionality: EU Rule Transfer to The Candidate Countries of Central and Eastern Europe", *Journal of European Public Policy*, C: 11, No: 4 ss. 669-687.
- Schimmelfennig, F. (2007). "European Regional Organizations, Political Conditionality, and Democratic Transformation in Eastern Europe", *East European Politics and Societies*, C: 21, No: 1, ss. 126-141.
- Schimmelfennig, F. (2008). "EU Political Accession Conditionality After the 2004 Enlargement: Consistency and Effectiveness", *Journal of European Public Policy*, C: 15, No: 6, ss. 918-937.
- Schimmelfennig, F. ve Sedelmeier, U. (2017). *The Europeanization of Eastern Europe: The External Incentives Model Revisited*, JMF, (Çevrimiçi). <https://www.eui.eu/Documents/RSCAS/JMF-25-Presentation/Schimmelfennig-Sedelmeier-External-Incentives-Revisited-JMF.pdf>, 20 Eylül 2019.
- Schumacher, T. (2011). "The EU and the Arab Spring: Between Spectatorship and Actorness", *Insight Turkey*, C: 13, No: 3, ss. 107-119.
- Sjursen, H. (2006). "The EU as a "Normative" Power: How Can This Be?", *Journal of European Public Policy*, C: 13, No: 2, ss. 235-251.
- Treaty of Amsterdam, *Amending The Treaty on European Union, The Treaties Establishing The European Communities and Certain Related Acts*, Amsterdam, 1997, (Çevrimiçi) <https://www.europarl.europa.eu/topics/treaty/pdf/amst-en.pdf>, 4 Şubat 2019.
- Vachudova, M. A. (2014). "EU Leverage and National Interests in the Balkans: The Puzzles of Enlargement Ten Years On", *JCMS*, C: 52, No: 1, ss. 122-138.
- Valiyeva, K. (2016). "The EU's Eastern Partnership: Normative or Geopolitical Power Projection?", *Eastern Journal of European Studies*, C: 7, No: 2, ss.11-29.
- Vatandaş, S. (2018) "Avrupa Birliği'nin Normatif Gücü: İnsan Hakları ve Demokrasi İdeali Bağlamında Bir Analiz" *Bilge Strateji*, C: 19, ss. 149-176.
- Yıldız, U. B. (2011). "2010 İlerleme Raporları Çerçevesinde Avrupa Birliği'ne Aday Ülkelerde Demokratik Pekişme", *Uluslararası Hukuk ve Politika*, C: 7, No: 25, ss. 15-45.
- Yılmaz, S. (2006). *ABD ve Avrupa Birliği'nde Yumuşak Güç Uygulamaları*, BÜSAM, (Çevrimiçi) https://www.academia.edu/7647556/ABD_ve_ABde_Yumu%C5%9Fak_G%C3%BC%C3%A7_Uygulamalar%C4%B1, 16 Mart 2019.
- Zielonka, J. (2013). Europe's new civilizing missions: the EU's normative power discourse, *Journal of Political Ideologies*, 18 (1), 35-55.